

Questa introducziun tematica è vegnida realisada il 2012. In'actualisaziun vegn a star a disposiziun en pauc temp.

POLITICA E CHAPIENTSCHA TRANTER LAS REGIUNS LINGUISTICAS

Resguard da las minoritads

Pervi dal sistem politic federalistic en Svizra possedan la Confederaziun, ils chantuns e las vischnancas cumpetenzas differentas tar dumondas pertutgant las linguas e la chapientscha. La tschertga da cumpromiss ch'è caracteristica per il sistem politic en general cumiglia er il resguard dals interess da minoritads linguisticas. Cunzunt a nivel federal (regenza e parlament) vegnan prendidas regularmain decisiuns en il champ da la politica economica, da la politica sociala e da la politica da furmaziun che tegnan quint er da necessitads e sensibilitads linguistic-regiunalas. In exempel enconuscent: Tar l'ovra dal tschientaner NEAT è vegnì realisà sper il tunnel da basa al Gottard er quel al Lötschberg, surtut per resguardar ils giavischs dals chantuns da la Svizra romanda. Las medemas mesiras – resp. il medem potenzial da tensiun tar situaziuns, en las qualas las minoritads linguisticas sa sentan ignoradas – èn da chattar a tut ils nivels politics (Confederaziun, chantuns, vischnancas). La Constituziun federala ed impurtantas convenziuns internaziunalas signadas da la Svizra porschan en quest connex il rom legal (cfr. Documents/Publicaziuns plinengiu). In ulteriur tratg caracteristic conresponsabel per la pasch linguistica relativa en Svizra èn ils uscheditgs «cross-cutting cleavages» (spartiziuns che sa cruschen), sco p. ex. las spartiziuns politics, linguisticas e confessionalas, la differenza tranter la citad e la champagna e la differenza economica. En questa constellaziun appartegna la singula persuna per il solit a pliras gruppas da la populaziun che sa differenzieschan e na sa cuvran betg – quai reducescha la probabilitad da scenaris da crisa.

Instrucziun da linguas estras e promoziun da la cultura en ils chantuns

En general defineschan ils chantuns e las vischnancas tge lingua che vala sco lingua uffiziala en lur intschess. Duas spartas socialas ch'èn spezialmain impurtantas per la dumonda da la chapientscha appartegnan medemamain tar las cumpetenzas dals chantuns resp. da las vischnancas: la furmaziun – e cun quai l'instrucziun da linguas estras – e la promoziun da la cultura. L'instrucziun da linguas estras è in aspect central da la politica da furmaziun en Svizra: En quest connex pon las decisiuns che vegnan prendidas dals chantuns esser da gronda brisanza ed impurtanza politica, perquai ch'ellas han per part er consequenzas a nivel naziunal. Differenzas datti en general en Svizra tudestga tar la prioritad che vegn attribuida a l'instrucziun da l'englais envers il franzos en la scola primara. Il Grischun ed il Tessin han reglamentaziuns spezialas.

Lescha da linguas e lescha da cultura da la Confederaziun

La Confederaziun ha stgaffi l'onn 2010 cun la Lescha federala davart las linguas e la chapientscha tranter las cuminanzas linguisticas la basa legala per sustegnair minoritads linguisticas, chantuns plurilinges e differentas organisaziuns, instituziuns e projects en il champ da las linguas e da la chapientscha. In punct impurtant è il sustegn dal barat intercultural d'empredists e scoladers da tut ils nivels da la furmaziun. Dal 2012 è entrada en vigur ultra da quai la Lescha federala davart la promoziun da la cultura, cun la quala la Confederaziun sustegna sper ils chantuns aspiraziuns culturalas d'interess naziunal tenor il princip da subsidiaridad. La promoziun da la cultura succeda tras l'Uffizi federal da cultura e la fundaziun Pro Helvetia. En quest connex furma il «barat tranter las cuminanzas culturalas e linguisticas en Svizra» in aspect principal.

Linguas e chapientscha en structuradas politicas

Betg mo en ils process da decisiun, mabain er entaifer las atgnas structuradas èn las linguas ed il resguard da las minoritads linguistics temas impurtants per la politica. Da menziunar n'èn qua betg mo la publicaziun dals texts federals en las trais linguas uffizialas, mabain er reglamentaziuns ed instruments (p. ex. translaziun simultana) tar las debattas u determinaziuns tar elecziuns (p. ex. quotas linguistics) ch'èn da chattar en ils differents parlaments ed en las diversas regenzas (Confederaziun, chantuns, vischnancas). Ina tractanda pendenta en quest connex è il giavisch da la Svizra taliana d'avair in represchentant permanent en il Cussegl federal.

Linguas e chapientscha en las administraziuns

Finalmain èn da menziunar er las administraziuns da structuradas politicas, siond ch'ellas servan per part ad ina populaziun plurilingua, surpiglian incumbensas en pliras linguas e servan d'exempel per l'entira societad en il champ da las linguas e da la chapientscha. En l'administraziun federala èn p. ex. la plurilinguitad, las translaziuns ed ina represchentanza commensurada da la Svizra latina tar il personal incumbensas quotidianas. Ina situaziun sumeglianta sa preschenta en las administraziuns da chantuns bilings e plurilings.

ACTURS

Confederaziun

- **Uffizi federal da cultura**
- **Administraziun federala**
- **Uffizi federal da personal**
- **Fundaziun svizra per la cultura Pro Helvetia**
- **Servetschs linguistics centrals, Chanzlia federala**

Citads/Vischnancas

- **Associaziun da las vischnancas svizas**
- **Uniun da las citads svizas**
- **Citad da Bienna**
- **Citad da Friburg**
- **Conferenza da las citads svizas per dumondas da cultura**
-

Chantuns

- Chantun Berna
- Chantun Friburg
- Chantun Grischun
- Chantun Vallais
- Conferenza dals delegads chantunals per dumondas culturalas
- Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica

DOCUMENTS, PUBLICAZIUNS

- Bundesgesetz über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften
- Verordnung des Bundes über die Landessprachen und die Verständigung zwischen den Sprachgemeinschaften
- Bundesgesetz über die Kulturförderung
- Seite «Sprachenunterricht» der Erziehungsdirektoren-Konferenz (EDK)
- Fremdsprachenunterricht auf der Sekundarstufe II, Allgemeinbildung: Strategie der EDK und Arbeitsplan für die gesamtschweizerische Koordination, Entwurf vom 21. April 2008
- UNESCO-Übereinkommen zum Schutz und zur Förderung der Vielfalt kultureller Ausdrucksformen (2008)
- Rahmenübereinkommen zum Schutz nationaler Minderheiten (1999)
- Europäische Charta der Regional- oder Minderheitensprachen (1998)